

Legalizace Apoštolské církve v podmínkách totalitního Československa

s přihlédnutím k archivním pramenům StB

► Petra Gabrielová

Úvod

Otázka legalizace Apoštolské církve v Československu v podmínkách komunistického režimu nebyla dosud z velké části zpracována. Nejzřetelnějším příspěvkem k tomuto tématu je bezesporu soubor šesti knih vydaných v Albrechticích emeritním biskupem Apoštolské církve Rudolfem Bubikem, které jsou kombinací svědeckých výpovědí, vydaných dokumentů a odborných článků.¹ K dějinám této církevní denominace se dá dohledat i několik dalších studií, které se však prioritně přímo tématu legalizace nevěnují.²

Zde předkládaný text mapuje období zhruba od roku 1963 do roku 1988, kdy zástupci budoucí Apoštolské církve jednali o povolení k náboženskému působení s referenty Sekretariátu pro věci církevní při ministerstvu kultury. Článek vychází ze zpracování tří skupin archivních materiálů: jednak pramenů z fondů Národního archivu,³ dále dokumentů z církevních archivů⁴ a nakonec archiválií ze správy Archivu

-
- 1 BUBIK, Rudolf: *Co jsem slyšel: historie letničního hnutí 1904–1952*. Křesťanský život, Albrechtice 2005. Týž: *Co jsem viděl: historie letničního hnutí 1952–1973*. Tamtéž, 2006. Týž: *Co jsem prožil: historie letničního hnutí 1973–1989*. Tamtéž, 2007. *Historie letničního hnutí I. Autentické dokumenty*. Red. Rudolf BUBIK, Křesťanský život, Albrechtice 2005. *Historie letničního hnutí III*. Tamtéž, 2006. *Historie letničního hnutí V*. Tamtéž, 2007.
 - 2 KALETA, Jan a kol.: *Církev bratrská na Těšínsku*. In: *Sto let ve službě Evangelia (1880–1980)*. Jubilejní sborník Církve bratrské. Církev bratrská, Praha 1980; NAVRÁTIL, Aleš: *Rudolf Bubík, biskup Apoštolské církve*. In: *Osobnost v církvi a politice. Čeští a slovenští křesťané ve 20. století*. Red. MAREK, Pavel, HANUŠ, Jiří, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2006; GABRIELOVÁ, Petra: *Historie rozhodných křesťanů letničních v dokumentech Státní bezpečnosti (70. a 80. léta 20. století)*. In: *Sborník Archivu bezpečnostních složek č. 8*, ABS, Praha 2010.
 - 3 Národní archiv v Praze (NA). Fond Státní úřad pro věci církevní a fond Ministerstvo kultury ČR (dále f. Ministerstvo kultury) – Sekretariát pro věci církevní.
 - 4 Archiv Ústředí Apoštolské církve v Kolíně (AÚAc); Edice dokumentů vydaných Rudolfem Bubikem; Archiv Bratrské jednoty baptistů v Praze (ABJB). Kontaktovala jsem rovněž archiv Církve bratrské, odkud se však nepodařilo získat žádné relevantní dokumenty. Také jsem se obrátila na archiv Evangelické církve metodistické; zde nebyly dohledány žádné dokumenty k danému tématu.

bezpečnostních složek,⁵ které studie, vzhledem k podstatné roli Státní bezpečnosti (StB) v daném tématu, nemohla opominout. Proces legalizace Apoštolské církve – církve letniční – v podmínkách totalitního státu byl velice komplikovaný a odrážel nejen obecně likvidační postoj režimu vůči církvím a náboženským společenstvem, ale v případě stoupenců letničního hnutí poukazyval také na nejednotný postup komunistické státní správy v církevní politice. Apoštolská církev byla v České socialistické republice povolena ke dni 25. ledna 1989. Na Slovensku působila náboženská společnost letničních křesťanů již od sedmdesátých let minulého století poté, co se věřící formálně přihlásili k Novoapoštolské církvi.

Rozhodní křesťané letniční na Těšínsku do roku 1968

Ohlas myšlenek letničního hnutí, vzniklého ve Spojených státech amerických na přelomu 19. a 20. století především v prostoru tradičních protestantských církví, nalezl odezvu na našem území na Těšínsku ve sboru Evangelické církve augsburškého vyznání. Zde se v rozmezí let 1904 až 1910 vymezipily dvě skupiny věřících: jednak Křesťanské společenství a dále rozhodní křesťané letniční. Svaz rozhodných křesťanů byl u státních úřadů zaregistrován 15. července 1910 jako náboženský spolek. Jeho vedoucím byl až do roku 1917 Jan Kajfosz z Třince. Hlavní střediska hnutí se na Těšínsku konstituovala v Neborech, Dolním Žukově, Hrádku a Horní Suché. Kromě těchto sborů existovaly další menší letniční skupinky po celém území těšínského Slezska jak na české, tak na polské straně. Během první republiky vydal Svaz rozhodných křesťanů svůj zpěvník, věnoval se charitativní činnosti a zavedl měsíčník *Głos prawdy*, který pravidelně vycházel až do léta roku 1939. V období protektorátu Čechy a Morava bylo působení sborů zakázáno. Vedoucí skupiny z Dolního Žukova Pavel Wojnar byl krátce po okupaci zatčen gestapem a do jara 1941 vězněn v koncentračním táboře Dachau. Po válce sbory na území Československa i Polska opět obnovily svou činnost.⁶

-
- 5 Archiválie vzniklé činností Státní bezpečnosti (StB) a spravované Archivem bezpečnostních složek (ABS) v Praze, se kterými jsem pro potřeby studie pracovala, byly hlavně vyšetřovací spisy, dále pak operativní svazky kontrarozvědky, agenturní svazky a materiály ze spisového fondu X. správy SNB. Především z dokumentace, pokud ji spis obsahuje, a případně z výslechových protokolů vyšetřovacích spisů si můžeme udělat podrobnější představu o působení církve a jejích jednotlivých sborů. Věrohodnost informací, získaných z těchto dokumentů o rozdělení sborů a jim podřízených kazatelských stanic a o jejich působení, je možné ověřit ze žádostí letničních křesťanů podávaných na Sekretariát pro věci církevní. NA, f. Ministerstvo kultury – Sekretariát pro věci církevní, karton (kn.) 184, AÚAc. Blíže se touto tematikou zabývá sonda do náboženského života sborů letničních křesťanů v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století: GABRIELOVÁ, Petra: *Historie rozhodných křesťanů letničních v dokumentech Státní bezpečnosti (70. a 80. léta 20. století)*, c. d.
- 6 BUBIK, Rudolf: *Co jsem slyšel: historie letničního hnutí 1904–1952*, s. 106; KALETA, Jan a kol.: *Církev bratrská na Těšínsku*, s. 146.

Po únoru 1948 se právní postavení Svazu rozhodných křesťanů velice zkomplikovalo. Členové si sice v prosinci 1949 podali žádost o povolení náboženského působení,⁷ ale Svaz byl roku 1951 po právní stránce jako „náboženský spolek“ de facto zlikvidován.⁸ Sbory i volné menší skupiny se mohly nadále legálně scházet pouze v rámci některé z povolených církví. Těšínské sbory byly v březnu 1951 připojeny k Jednotě českobratrské. Jejich tehdejšímu vedení se toto řešení jevilo jako přijatelné. Jednota českobratrská (od roku 1967 Církev bratrská) měla kongregační zřízení a zdálo se, že by mohla Svazu rozhodných křesťanů po právní stránce poskytnout zázemí a zároveň i autonomii v náboženském působení.⁹

Už od počátku připojení k Jednotě českobratrské se mezi rozhodnými křesťany objevily rozpory. Zatímco věřící v Hrádku, reprezentovaní Karlem Kaletou, připojení akceptovali,¹⁰ rozhodným křesťanům v Dolním Žukově a v Neborech sjednocení nevyhovovalo. Důvody nespokojenosti je možné hledat v odlišných věroučných důzrazech i ve výhradách k vnitřnímu organizačnímu uspořádání Jednoty českobratrské. Na přelomu padesátých a šedesátých let 20. století se spor mezi věřícími začal hrotit. Kazatelé Jednoty českobratrské pohlíželi nelibě především na projevy glosolálií,¹¹

7 NA, f. Státní úřad pro věci církevní, Praha, kn. 211, inventární jednotka (inv. j.) 115. Žádost členů Svazu rozhodných křesťanů obsahuje krátký popis historie Spolku. Ve složce se dochoval i jejich statut. V dopise adresovaném Státnímu úřadu pro věci církevní v roce 1949 nelze přehlédnout spontánní důvěru (snad až naivní) ke státní správě: „[...] byla založena samostatná náboženská společnost pod jménem ‚Spolek rozhodných křesťanů‘. Ovšem podle tehdejšího rakouského práva nemohla být tato náboženská společnost organizována jako náboženská, nýbrž jen jako spolek podle spolkového zákona. Naši členové byli vedeni úřady jako osoby bez vyznání, ačkoliv měli vyznání. [...] Za první republiky zůstala naše situace stejná. Nebylo náboženské rovnosti, neboť církve státem uznané měly privilegované postavení a náboženské společnosti jako je naše, byly pouze trpěny. Uvítali jsme proto vděčně, když zákon č. 217/49 Sb. a vládní nařízení č. 223/49 Sb. zavedl rovnost všech náboženství, neboť teprve nyní můžeme vystoupit jako rovnoprávná náboženská společnost s největšími církvemi v ČSR.“

8 Zánik způsobilo vydání zákona č. 68/1951 Sb. o dobrovolných sdruženích a spolcích, kterým byl zrušen dosavadní spolkový zákon č. 134/1867 říšského zákoníku. Vydání zákona č. 68/1951 Sb. bylo pro mnohé spolky vzniklé před rokem 1951 v podstatě likvidační.

9 BUBIK, Rudolf: *Co jsem slyšel: historie letničního hnutí 1904–1952*, s. 110; KALETA, Jan a kol.: *Církev bratrská na Těšínsku*, s. 150; ABS, f. V/Ostrava, archivní číslo (arch. č.) V-2856 Ostrava, sv. II.

10 KALETA, Jan a kol.: *Církev bratrská na Těšínsku*, s. 150. V popisovaných historických událostech Spolku rozhodných křesťanů ve sborníku Církve bratrské poukázal Jan Kaleta i na majetkové převody mezi Svazem rozhodných křesťanů a Jednotou českobratrskou. Konkrétně zmiňuje likvidační valnou hromadu Spolku rozhodných křesťanů, konanou v dubnu 1951 v Hrádku, kde byl odsouhlasen převod vlastnického práva na nemovitostech v Hrádku na Jednotu českobratrskou. Zápis o likvidační valné hromadě Spolku rozhodných křesťanů dne 22. dubna 1951 v Hrádku a Dolním Žukově se dochoval v archivu Ústředí Apoštolské církve v Kolíně. Valná hromada dala výslovné svolení, aby na základě tohoto zápisu bylo vlastnické právo na nemovitostech v Hrádku převedeno na Jednotu českobratrskou. AÚAc.

11 Glosolálie, tj. schopnost mluvení jazyky, kdy modlíci v důsledku gradace entuziastického prožitku Boží blízkosti začne během modlitby mluvit obvykle neznámým nebo neexistujícím jazykem.

prorokování a uzdravování. Na počátku roku 1961 dokonce došlo ke krátkodobému uzavření modlitebny v Dolním Žukově; zřejmě z toho důvodu, aby se utlumil nárůst členů i výrazné letniční projevy během bohoslužeb. Současně byl ostravský kazatel Jan Urban pověřen Radou Jednoty českobratrské k vypracování referátu, který měl tyto letniční tendence v církvi odsoudit. Tento příspěvek zazněl na výroční konferenci Jednoty českobratrské v Praze v roce 1958.¹²

Situace se na Těšínsku komplikovala i v souvislosti s průběhem studené války na přelomu padesátých a šedesátých let minulého století, kdy rostla soupeřivost Sovětského svazu a Spojených států amerických v jaderném zbrojení. Zvláště v průmyslových centrech jako byl Třinec, začaly mezi letničními křesťany vznikat – z obav o fyzickou existenci – proroctví a vize, přinášející věřícím výzvu k vystěhování z nebezpečné oblasti. Hlavním aktérem těchto proroctví byl zřejmě Josef Konderla, který spojoval představy o konci světa se strachem ze zničení Těšínska atomovými zbraněmi. V důsledku těchto obav si několik rodin hromadně požádalo o vystěhování z republiky. Zprvu uvažovali o Německu, později hlavně o Polsku (Bieszczad, okres Rzeszow). Hromadnou emigraci na základě náboženské motivace totalitní stát z propagandistických důvodů nepovolil.¹³ I přesto k individuálnímu vystěhování došlo.¹⁴

Vztah mezi rozhodnými křesťany letničními a Jednotou českobratrskou se vyostřil v červnu 1963, kdy zástupci sborů rozhodných křesťanů v Dolním Žukově a v Neborech oficiálně oznámili Radě Jednoty českobratrské vystoupení z církve.¹⁵ Zároveň si tito věřící podali žádost o uznání samostatné náboženské společnosti rozhodných křesťanů na Sekretariát pro věci církevní při ministerstvu školství a kultury. Žádosti však nebylo vyhověno. Během jednoho roku se křesťané ze Žukova a Nebor několikrát pokusili získat u státní správy povolení pro svou činnost, ale bez úspěchu. V březnu 1964 státní správa uzavřela modlitebny v Dolním Žukově a Neborech a spustila persekuci, na jejímž konci stálo osm odsouzených vedoucích z Dolního Žukova a Nebor za trestnou činnost maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi (§ 178 trestního zákona č. 140/1961 Sb.): Jan Folwarczny, Jan Brozda, Karel Gajdacz,¹⁶

Většinou se jedná o neznámý, neexistující jazyk. Slovo pochází z řeckého γλῶσσα (glossa), jazyk a řeckého λαλό (laló), mluvím.

12 KALETA, Jan a kol.: *Církev bratrská na Těšínsku*, s. 151; dále ABS, f. V/Ostrava, arch. č. V-2856 Ostrava, sv. II.

13 ABS, f. V/Ostrava, arch. č. V-2856 Ostrava, sv. II; dále SZYMECZEK, Józef: *Za slovem jdi!* In: *Historie letničního hnutí III*, s. 14.

14 KALETA, Jan a kol.: *Církev bratrská na Těšínsku*, s. 151. Jan Kaleta uvádí, že šlo o několik jednotlivců. Předseda Výkonného výboru Bratrské jednoty baptistů Milan Kern si však vzpomíná, že šlo o vystěhování většího počtu rodin, takže prakticky přestal existovat jeden sbor. Z rozhovoru s Milanem Kernem v ústředí Bratrské jednoty baptistů v Praze, uskutečněném 13. března 2012.

15 Zřejmě se jednalo o pět set věřících. ABS, f. V/Ostrava, arch. č. V-11432 Ostrava, sv. II.

16 Z torza signálního svazku s krycím názvem MISIE vedeného na Karla Gajdacze se dovídáme, že se na počátku sedmdesátých let sblížil s Evaldem Frankem, který do Československa dojížděl ze Spolkové republiky Německo, a dále se Siegfriedem Fleckem z Rumburka. Oba mezi letničními

Pavel Unucka, Jan Pyszko, Jan Cienciala, Josef Konderla a Adam Zágora. Soud jim vyměřil trest odnětí svobody od osmi do patnácti měsíců.¹⁷

V krátkém období pražského jara 1968 se těšínským věřícím podařilo dosáhnout povolení činnosti pro přípravný výbor, jehož pracovní náplní měla být jednání se státními orgány a cílem legalizace církve rozhodných křesťanů letničních. V rámci tohoto povolení stát toleroval i náboženské působení letničních sborů na Těšínsku. V Národním archivu se ve fondu Ministerstva kultury ČSR – Sekretariát pro věci církevní dochoval karton, který obsahuje dokumenty k těmto jednáním. Nacházíme zde rukou psaný záznam z jednání rozhodných křesťanů letničních (na tehdejší ministerstvu kultury a informací) z dubna 1968. V tomto konceptu zápisu z porady (zápis samotný se pravděpodobně nedochoval) jsou v bodech popsány požadavky letničních křesťanů. Kromě povolení k náboženské činnosti požadovali těšínská křesťanská rovněž rehabilitaci svých osmi odsouzených členů z roku 1964 a otevření modliteben v Dolním Žukově a v Neborech, které byly v souvislosti v persekuci jejich členů uzavřeny. Současně si rozhodní křesťané podali oficiální žádost o legalizaci církve, která byla podepsána Edgarem Benešem. V této žádosti je popsána historie letničního hnutí na Těšínsku, její součástí je i petice s podpisy věřících, organizační řád a seznam představených, kde vystupují jako předseda církve Vilém Zalisz a jeho zástupci Karel Brozda a Pavel Unucka, odsouzený v soudním procesu roku 1964. Rozhodnutí letničních křesťanů legalizovat vlastní církve bylo podpořeno i ze strany Rady Církve bratrské (do roku 1967 Jednoty českobratrské): „[...] Vedení Církve bratrské se domnívá, že povolení činnosti Letniční církve je se strany státní správy správným rozhodnutím. Po rozchodu se skupinou věřících letničního směru na Těšínsku jsme nabyli názoru, že jediné řešení při trvajících ideových rozporech je organizační oddělení od naší církve. Dnes je mezi touto skupinou věřících a našimi sbory v této oblasti klid. V případě legalizování jejich sborů nečekáme nějaký rozruch.“¹⁸

Velice zajímavé je připojené odborné vyjádření právníka Jaromíra Kincla z května 1969, který doporučuje vyhovění žádosti a povolení náboženské činnosti letničního hnutí. Jaromír Kincl souhlasí se vzneseným názorem letničních křesťanů, že požadavek náboženského působení v rámci jiné církve je právem označen jako vnucování cizího vyznání víry, dále uvádí, že uznání církve rozhodných křesťanů by vyřešilo choulostivý národnostní problém a na základě vyjádření Rady Církve bratrské argumentuje, že legalizace nevyvolá žádné občanské nepokoje. Zdůrazňuje, že se jedná o malý počet věřících, navíc prostorově omezených na oblast Těšínska, uvádí, že předložené materiály neobsahují nic, co by bylo v rozporu s platnými státními zákony.

věřícími šířili vliv Freie Volkmission z německého Krefeldu, ovlivněné učením Williama Marióna Branhamy ze Spojených států amerických. V roce 1979 se Karel Gajdac se svou rodinou vystěhoval do Německa. ABS, f. KR/MV, arch. č. 873397 MV.

17 ABS, f. V/Ostrava, arch. č. V-2856 Ostrava.

18 NA, f. Ministerstvo kultury – Sekretariát pro věci církevní, kn. 184. Podpis na vyjádření za Radu Církve bratrské není blíže čitelný.

Ve svém doporučení dochází k jednoznačnému závěru: „[...] Z hlediska kultové správy je to situace velmi výhodná; patrně více než kde jinde byla by proto přepjatá opatrnost zbytečná a i škodlivá.“¹⁹

Toto stanovisko je posledním dokumentem, který nadějně směřoval ke vzniku letniční církve. Pozvolný nástup procesu, který měl na počátku sedmdesátých let 20. století „normalizovat“ život v socialistickém Československu, vedl samozřejmě i k odsunutí otázky legalizace církve rozhodných křesťanů. Sekretariát pro věci církevní se pravděpodobně již blíže touto věcí nezabýval. Komunikaci s Ministerstvem kultury ČSR (dále ministerstvo kultury) opět spustili těšínští křesťané, když na sebe v únoru 1971 upozornili dopisem člena přípravného výboru rozhodných křesťanů Jana Pilcha, kterým oznámil referentům ministerstva změnu korespondenční adresy. Toto oznámení zalarmovalo státní správu a ta podnikla patřičná opatření, aby náboženskou činnost letničních křesťanů utlumila. „[...] Je to poprvé od dubna 1969, kdy přípravný výbor se obrací na nás a patrně si chce ověřit možnost své další činnosti. Považujeme za vhodné přezkoumat působení přípravného výboru a zda nenastaly vhodné okolnosti ke zrušení výměru MK č. 7703/68 C, obsahující podmíněčný souhlas s vytvořením přípravného výboru.“²⁰

V únoru 1973 nechal Sekretariát pro věci církevní ve spolupráci s krajským a okresním církevním tajemníkem opět uzavřít modlitebny v Dolním Žukově a v Neborech a zabavit jejich vybavení.²¹ Zrušení povolení činnosti přípravného výboru rozhodných křesťanů letničních bylo vydáno s účinností od 28. února 1973. Záznam rozhodnutí pracovníků Sekretariátu pro věci církevní obsahuje i zdůvodnění: „[...] Pro ukončení činnosti přípravného výboru hovoří skutečnost, že počet letničních, požadujících samostatné působení církve, je dnes už mizivý²² [...] Dosavadní zkušenosti státní správy s jejich funkcionáři jsou negativní. Nehlásili zahraniční návštěvy a styky, dovoz zahraniční literatury, zájezdy mládeže, neplnili celkově základní povinnosti oznamovací vůči státní správě. Náš postup je zdůvodněn i faktem, že polovina členů i jejich rodin z býv. spolku Rozhodných křesťanů v oblasti Těšínska se pokojně vyžívá ve státě povolených církvích.“²³

Rozhodní křesťané letniční v 70. a 80. letech dvacátého století

Předpoklad komunistických státních orgánů, že hnutí členů bývalého Svazu rozhodných křesťanů letničních zůstane omezeno pouze na Těšínsko a že se pomocí StB

19 Tamtéž.

20 Tamtéž.

21 NA, f. Ministerstvo kultury – Sekretariát pro věci církevní, kn. 184. „[...] inventář po rozpuštění přípravného výboru sekty Rozhodných křesťanů nutno považovat za věci opuštěné a jako takové přecházející na Československý stát.“

22 Záznam kalkuluje se čtyřmi sty až pěti sty věřícími.

23 NA, f. Ministerstvo kultury – Sekretariát pro věci církevní, kn. 184.

podají jeho většinu, která se odmítla přičlenit k jakékoli jiné církvi, tzv. rozložit, byl mylný. V sedmdesátých letech byl oživen letniční směr v tradičních církvích myšlenkami charismatického hnutí, které do Československa proniklo ze Spojených států amerických a ze západní Evropy. Také samotní rozhodní křesťané letniční se rozrůstali. Těšínským křesťanům byly věroučně velice blízké letniční skupiny věřících v Praze²⁴ a v Brně.²⁵ Od druhé poloviny sedmdesátých let vystupovaly tyto skupiny vůči státní správě společně.²⁶

Nová jednání mezi rozhodnými křesťany a státní správou ohledně vzniku letniční církve započala v únoru 1976, kdy požádal o obnovu povolení činnosti přípravného výboru rozhodných křesťanů letničních Josef Wojnar. Argumentoval především tím, že zákaz činnosti tohoto výboru nebyl nikdy ze strany státní správy zdůvodněn. Jeho žádost byla zamítnuta a při jednání zástupců rozhodných křesťanů letničních na Sekretariátu pro věci církevní bylo referenty ministerstva kultury sděleno, aby již další žádosti nebyly podávány, protože je to bezpředmětné, a aby věřící využili možnosti chodit do sborů Církve bratrské. V zápisu ministerstva kultury z jednání z června 1977 je rovněž jako poslední bod uvedena věta: „*Informovat soudruhy z MV*“.²⁷ Je tedy pravděpodobné, že z podnětu Sekretariátu pro věci církevní byli letniční křesťané od června 1977 intenzivněji sledováni Státní bezpečností. Rozhodnutí ředitele Sekretariátu pro věci církevní Františka Jelínka bylo aktivitistům sděleno také písemně: „[...] *Záležitost považujeme za uzavřenou a předkládání dalších obdobných žádostí za bezpředmětné.*“²⁸

Bylo však zřejmé, že letniční křesťané od svých snah legalizovat církve neustoupí. To dokládá také žádost Rudolfa Bubika o povolení letniční církve, kterou zaslal v únoru 1978 do Kanceláře prezidenta republiky. Ta postoupila vyřízení žádosti Sekretariátu pro věci církevní na ministerstvu kultury, odkud přišla odpověď v březnu 1978: „[...] *pro povolení činnosti rozhodných křesťanů letničních v ČSR nejsou splněny požadované zákonné předpoklady.*“²⁹

24 V Praze na Novém Městě nalezly letniční myšlenky odezvu ve sboru Svobodné reformované církve (od roku 1919 Jednota českobratrská) už ve dvacátých letech minulého století. Roku 1923 vznikl Záchranný spolek Tábor, který letniční křesťany sdružil. V roce 1951 však byl zlikvidován, podobně jako Svaz rozhodných křesťanů na Těšínsku. Letniční křesťané se proto v roce 1952 připojili ke sboru Jednoty českobratrské. KOCUR, Petr Pavel: *Stručná historie sboru Apoštolské církve v Praze*. In: BUBIK, Rudolf: *Co jsem slyšel: historie letničního hnutí 1904–1952*, s. 126–127.

25 Převážná většina věřících v brněnském sboru byli křesťané vedení Bohuslavem Tetivou, kteří na počátku sedesátých let 20. století odešli z Bratrské jednoty baptistů. K nim se přidružili navrátilci z Rumunska a Maďarska. BUBIK, Rudolf: *Co jsem slyšel: historie letničního hnutí 1904–1952*, s. 110.

26 ABS, f. B7/III, přírůstek Ostrava z roku 1998.

27 NA, f. Ministerstvo kultury – Sekretariát pro věci církevní, kn. 184.

28 AÚAc. Odpověď Františka Jelínka ze dne 9. září 1977.

29 AÚAc. Odpověď Františka Jelínka ze dne 31. března 1978.

Výše uvedené odpovědi byly posledními písemnými odezvami na mnohé žádosti letničních křesťanů o povolení letniční církve, které byly odesílány v časovém období od března 1978 až do konce roku 1988. Originály těchto žádostí jsou uloženy v archivu Ústředí Apoštolské církve. Byly adresovány na Ministerstvo kultury – Sekretariát pro věci církevní, krajskému církevnímu tajemníkovi do Ostravy (Janu Šrůtkovi, od roku 1982 Vítězslavu Kratochvílovi), prezidentu republiky, předsedovi vlády a Ústřednímu výboru Komunistické strany Československa.³⁰ Veškerá tato korespondence zůstala ze strany státní moci bez písemné odezvy. Odpovědi na uvedené žádosti byly sdělovány pouze ústně prostřednictvím krajského církevního tajemníka v Ostravě či Sekretariátu pro věci církevní. V archivu Ústředí Apoštolské církve se dochovaly jen krátké zprávy, které vyzývaly k jednání či oznamovaly zrušení schůzky. Kromě dvou odpovědí Sekretariátu pro věci církevní ze září 1977 a z března 1978, nebylo v pečlivě vedeném archivu Apoštolské církve nalezeno žádné písemné vyjádření ze strany státu.

Tímto specifickým způsobem jednala státní moc ve věci legalizace letniční církve také s ostatními denominacemi, které v případě vzniku Apoštolské církve sehrály svou roli. Při sledování vývoje vztahu státní správy k letničním křesťanům je tak badatel odkázán pouze na kusé dokumenty, které se dochovaly v Národním archivu ve fondu Ministerstva kultury a ve fondech Archivu bezpečnostních složek, případně na záznamy z jednání, zapsaných tajemníky jednotlivých církví. Tyto archivní dokumenty se shodují v postupu, který totalitní stát vůči letničním křesťanům uplatňoval až do poloviny osmdesátých let minulého století a který spočíval v hlavním argumentu – není třeba vytvářet novou denominaci, rozhodní křesťané letniční se mohou připojit k některé z povolených církví. Jak však uvidíme, ani tento postup doporučený státní správou nevedl k řešení a často byl celý proces připojení letničních sborů znemožněn právě zásahy samotné státní moci.

Se kterými církvemi jednali mluvčí rozhodných křesťanů letničních v sedmdesátých a osmdesátých letech o připojení svých sborů, aby docílili legálního působení?³¹ Jako příhodné a nejjednodušší se jevílo spojení s Apoštolskou církví na Slovensku, která zde letniční křesťany sdružovala a která byla v sedmdesátých letech ministerstvem kultury povolena.³² K neoficiálnímu začlenění těšínských a brněnských

30 AÚAc.

31 ABS, f. V/Ostrava, arch. č. V-11432 Ostrava, sv. II; srv. ABS, f. V/Ostrava, arch. č. V-11432 Ostrava, sv. II. Od roku 1977 byly sbory reprezentovány mluvčími, kteří ohledně legalizace jednali se státními orgány. Jejich neformálním vedoucím byl Rudolf Bubik, který i podepisoval všechny žádosti a dokumenty týkající se letniční církve. Tito mluvčí se také podíleli na vytváření statutu, který zahrnoval jak vyznání víry, tak organizační řád budoucí církve. Jeho starší verze vznikla pravděpodobně už v období první republiky, v roce 1964 byla rozšířena a v průběhu druhé poloviny sedmdesátých let 20. století mluvčími několikrát přepracována. Statut rozhodných křesťanů byl předkládán jako podklad pro jednání s jinými církvemi o připojení a zároveň jako příloha žádosti o povolení činnosti letničního společenství směřovaných na ministerstvo kultury.

32 NA, f. Ministerstvo kultury – Sekretariát pro věci církevní, kn. 184. V šedesátých letech 20. století se slovenští letniční křesťané formálně přihlásili k Novoapoštolské církvi, která působila v obci

letničních sborů do slovenské Apoštolské církve došlo v roce 1975. Vznikl tzv. Moravský sbor, který zahrnoval jak Těšín, tak Brno. Formálně měl být tento akt schválen na církevní konferenci slovenské Apoštolské církve na konci roku 1977. Její součástí měla být i volba členů do Ústřední rady starších, výkonného orgánu církve. Při schvalování kandidatury možných členů této rady státními orgány vyšlo najevo, že zde kandiduje také Rudolf Bubik z Albrechtic u Českého Těšína. Jeho kandidatura nebyla Ministerstvem kultury Slovenské republiky povolena a bylo mu doporučeno, aby se v této věci obrátil na českou stranu. Ministerstvo kultury v Praze jeho žádost zamítlo jako bezpředmětnou, protože Apoštolská církev byla povolena s působností pouze pro Slovensko.³³ Na povrch tedy vyplavala paradoxní situace, že v Československé socialistické republice s jednotným právním systémem byla skupina letničních křesťanů v jedné oblasti povolena a ve druhé zakázána.

V říjnu 1978 a v listopadu 1979 jednali letniční křesťané s Evangelickou církví metodistickou. K jednáním s touto církví nebyly v archivu Evangelické církve metodistické dohledány žádné relevantní dokumenty. K přiřazení rozhodných křesťanů však k metodistům nedošlo. Můžeme se domnívat, že metodistická církev odmítla letniční křesťany z důvodu rozdílné věrouky i církevního uspořádání.³⁴

Poslední pokus legalizovat společenství rozhodných křesťanů letničních začleněním do jiné církve proběhl v letech 1980 až 1981. Rozhodní křesťané letniční hledali záštitu u Bratrské jednoty baptistů. Baptisté s připojením letničních sborů souhlasili a byla podepsána i smlouva o přiřazení. Na základě této smlouvy si rozhodní křesťané podali u krajského církevního tajemníka v Ostravě Jana Šrůtky žádost o udělení státního souhlasu k duchovenské činnosti pro své vedoucí a členy rady starších. Situace vypadala nadějně, rozhodní křesťané postupovali tak, jak jim bylo státními orgány doporučováno, tj. aby se připojili k některé z církví povolených státem, ale přesto se spojení s Bratrskou jednotou baptistů neuskutečnilo. Na příkaz ministerstva kultury Bratrská jednota baptistů od smlouvy odstoupila s tím, že pro sbory rozhodných křesťanů letničních bude ministerstvem „hledáno lepší řešení“.³⁵ Podívejme se, jak celá záležitost proběhla.

Nejde o Karlových Varů, aby snadněji získali povolení pro svou činnost. Podle zápisu z jednání státní správy s představeným Novoapoštolské církve G. Müllerem z května 1966 se však dovídáme, že se členové Novoapoštolské církve od Apoštolské církve na Slovensku distancovali, protože jejich věrouce je učení v letničním duchu cizí. Avšak pracovníci obou Sekretariátů pro věci církevní jak na Slovensku, tak i v tehdejší ČSR, se často nechali zmást tím, že Novoapoštolskou a Apoštolskou církev ztotožňovali. Například v srpnu 1981, kdy Karol Homola ze Sekretariátu pro věci církevní Ministerstva kultury na Slovensku zaslal informace o průběhu legalizace Apoštolské církve na Slovensku Karlovi Hružovi ze Sekretariátu pro věci církevní Úřadu předsednictva vlády, odkazoval přítom na fakt, že rozhodní křesťané letniční jsou stejně jako Apoštolská církev na Slovensku totožní s Novoapoštolskou církví v Nejdku u Karlových Varů.

33 ABS, f. V/Ostrava, arch. č. V-11432 Ostrava, sv. II.

34 NA, f. Ministerstvo kultury – Sekretariát pro věci církevní, kn. 184; ABS; f. V/Ostrava, arch. č. V-11432 Ostrava, sv. I.

35 ABS, f. V/Ostrava, arch. č. V-11432 Ostrava, sv. I a II; ABS, f. TS/MV, arch. č. 741758 MV.

V listopadu 1980 navštívili mluvčí rozhodných křesťanů zástupce Bratrské jednoty baptistů v Brně a projednali s nimi možnost připojení. Žádost letničních křesťanů byla Ústřední radou starších Bratrské jednoty baptistů prodiskutována o měsíc později. Rada baptistické církve poté doporučila rozhodným křesťanům letničním několik kroků. V prvé řadě radila „dotáhnout“ proces osamostatnění do zdárného cíle s tím, že toto řešení podpoří na ministerstvu kultury sami baptisté. V případě, že se nezdaří legalizace letniční církve, rada doporučuje návrat rozhodných křesťanů do sborů Církve bratrské. Pokud by se návrat nezdařil, pak bude rada dále ochotná jednat za určitých podmínek s rozhodnými křesťany o připojení jejich sborů k Bratrské jednotě baptistů.³⁶ Závěry tohoto jednání předložila Sekretariátu pro věci církevní v prosinci 1980 rada baptistické církve. Ministerstvo kultury se postavilo k jednání výrazně negativně: „[...] Ze strany pracovníků Sekretariátu byl vysloven nesouhlas s jakoukoli formou federace mezi RKL³⁷ a BJB³⁸ a s tím souvisejícím podtitulkem pro sbory RKL „Rozhodní křesťané“ i s existencí vlastního statutu RKL. Dále sdělili, že v přítomné době může být jednáno o zřízení jednoho sboru RKL v rámci BJB na Těšínsku [...]“³⁹

I přes nepříznivý postoj ministerstva kultury se zástupci letničních křesťanů zúčastnili v lednu 1981 pracovní poradě Ústřední rady starších Bratrské jednoty baptistů v Brně, aby s baptisty společně projednali návrh smlouvy, vymezující vzájemné vztahy mezi oběma církvemi. Návrh smlouvy obsahuje několik bodů, které nutně musely být u komunistické státní správy neprůchozí: jednak se tu hovořilo o třech hlavních letničních sborech a o dalších skupinách po celém území republiky, nikoli pouze o těšínském sboru; dále – volba představenstva rozhodných křesťanů by byla, v duchu autonomie, vyhrazena výlučně letničním sborům, baptisté by neměli možnost zasahovat do vnitřních záležitostí sborů rozhodných křesťanů a letniční sbory by mohly používat kromě názvu Sbor Bratrské jednoty baptistů i podtitulek Rozhodní křesťané letniční. Návrh smlouvy byl s malými výhradami ze strany baptistické církve přijat. Záznam o této poradě ze dne 19. ledna 1981 se dochoval jak v archivu Ústředí Apoštolské církve, tak v archivu Bratrské jednoty baptistů.⁴⁰

Na začátku února 1981 došlo v Praze na základě celostátní konference Bratrské jednoty baptistů k připojení sboru rozhodných křesťanů letničních. Ústředí Bratrské jednoty baptistů podalo krajskému církevnímu tajemníkovi Janu Šrůtkovi do Ostravy žádost o systemizaci baptistického sboru v Dolním Žukově a o udělení státního souhlasu k duchovenské činnosti pro Rudolfa Bubika, kazatele rozhodných křesťanů

36 ABB, Zápisy z porady Ústřední rady starších Bratrské jednoty baptistů konané ve dnech 2.–3. prosince 1980 v Brně.

37 RKL – zkratka používaná v dokumentech státní správy a označující rozhodné křesťany letniční.

38 BJB – zkratka používaná v dokumentech státní správy a označující Bratrskou jednotu baptistů.

39 NA, f. Ministerstvo kultury – Sekretariát pro věci církevní, kn. 184.

40 AÚAc. Záznam z projednání návrhu smlouvy, vymezující vztahy rozhodných křesťanů letničních a Bratrské jednoty baptistů ze dne 20. ledna 1981; ABB, Zápis z pracovní poradě Ústřední rady starších, konané dne 19. ledna 1981 v Bratislavě.

letničních. Kopie této žádosti s datem 13. února 1981, podepsaná úřadujícím místopředsedou Bratrské jednoty baptistů Pavlem Titěrou a tajemníkem Stanislavem Švecem, se nachází v archivu Ústředí Apoštolské církve.⁴¹

K přiřazení rozhodných křesťanů letničních k Bratrské jednotě baptistů i přes tyto kroky nedošlo. V létě 1981 byli letniční křesťané a baptisté při návštěvě Sekretariátu pro věci církevní ústně informováni, že propojení jejich sborů „*nepředstavuje optimální řešení jak z hlediska církve, tak státu.*“⁴² Z návrhu řešení situace rozhodných křesťanů letničních, který vznikl v červnu 1981 na Sekretariátu pro věci církevní, se dovídáme důvod odmítnutí: „[...] *Dále musel SPVC MK ČSR vzít v úvahu specifika bratrské jednoty baptistů, v jejímž rámci by mohlo dojít k negativním církevněpolitickým posunům, poněvadž příchod letničářů⁴³ by mohl znamenat vážené narušení poměrně stabilní loajální pozice této církve k československému socialistickému státu a soustavné zneklidňování většiny věřících z věroučně-dogmatických a kultových důvodů. [...] Navíc jsou pro československý stát meritorně nepřijatelné požadavky na pojmenování sborů (Sbor bratrské jednoty baptistů – rozhodných křesťanů letničních), účast letničářů na jednání jejich mezinárodních gremií i snahy rozšířit činnost letničního seskupení na celé území ČSR, s cílem vytvořit postupně předpoklady k vzniku samostatné náboženské společnosti tohoto typu.*“⁴⁴

Jako jedinou reálnou možnost řešení této situace navrhla státní správa připojení těšínského sboru k Apoštolské církvi na Slovensku s tím, že po zkušební době v rozmezí roku až dvou let se budou řešit i letniční skupiny v ostatních krajích republiky. Členům Bratrské jednoty baptistů bylo doporučeno přerušit s rozhodnými křesťany veškeré další kontakty. Rudolf Bubik jako mluvčí rozhodných křesťanů na tuto situaci zareagoval podáním nové žádosti o legalizaci letniční církve a ve svém dopise, adresovaném v říjnu 1981 na Sekretariát pro věci církevní, neskrýval své rozhořčení: „[...] *Nyní jsme dostali přípis z ústředí BJB ze dne 24. 9. 1981, že nás podle Vašich pokynů nesmějí přijmout do BJB, ježto uvažujete nyní jinou alternativu. Jsme nesmírně udivení a zklamání. Vždyť to, co jste nám sami nařídili a v čem jsme státní správu uposlechli, zase anulujete, a podotýkáme, že alternativní řešení, které nyní uvažujete, svého času důrazně vetoval pan KCT [krajský církevní tajemník – pozn. aut.] v Ostravě. Nevidíme jiného východiska, než Vás znovu požádat, abyste nás uznali jako samostatnou církev.*“⁴⁵

41 AÚAc.

42 NA, f. Ministerstvo kultury – Sekretariát pro věci církevní, kn. 184; ABJB, Zpráva o činnosti Ústřední rady starších Bratrské jednoty baptistů za konferenční období od 17. října 1980 do 16. října 1981.

43 Jde o pejorativní označení stoupců letničního hnutí, které často nacházíme v dokumentech státní správy totalitního Československa a proti kterému se členové budoucí Apoštolské církve velice ohrazovali.

44 NA, f. Ministerstvo kultury – Sekretariát pro věci církevní, kn. 184.

45 Tamtéž.

Odmítnutí připojení rozhodných křesťanů k Bratrské jednotě baptistů státní správou vyvolalo v letničních věřících oprávněný pocit, že jsou „voděni za nos“.⁴⁶ Negativní postoj státní moci vůči letniční církvi nevycházel apriori pouze z faktu, že totalitní režim vedl společnost cíleně k ateizaci a záměrně tlumil náboženské působení jakékoli církevní denominace, ale rovněž z dalších pohnutek. V prvé řadě to byly informace, které referenti Sekretariátu pro věci církevní získávali od krajského církevního tajemníka Jana Šrůtky z Ostravy, jenž vyjadřoval obavy z dalšího štěpení denominace letničních křesťanů. Například ve svém vyjádření v červenci 1977 k otázce rozhodných křesťanů letničních Šrůtka uvedl: „[...] *Jak v minulosti, tak v současnosti vyvíjela uvedená sekta⁴⁷ činnost takovými metodami, které snižovaly a nebo bránily výkonu státního dozoru nad jejich činností. Jako hnutí nemají žádné ucelené teologické učení, které by zabráňovalo pronikání nežádoucích ideologických směrů ze západních sekt – bylo by zde nebezpečí dalšího rozdělení sekty. V případě legalizování jejich činnosti se dá předpokládat, že ze Slezské církve evangelické a. v. [pozn. aut. – augsburského vyznání] vystoupí tzv. laická opozice a vstoupí do této sekty. Také z církve bratrské by vystoupily početné skupiny věřících, kteří byli stoupenci tohoto hnutí. Tím by vznikl na Těšínsku značný neklid.*“⁴⁸

46 Zásah státních orgánů proti přičlenění sborů rozhodných křesťanů k Bratrské jednotě baptistů se „nevypatil“ ani StB, které se pro neuskutečňovanou smlouvu mezi těmito církvemi a následně odsouzení brněnských a těšínských představitelů rozhodných křesťanů, výrazně narušily vztahy s tajnými spolupracovníky z pražského sboru. Připojení, jako jediná možnost řešení situace letniční církve, bylo zmiňováno i v průběhu pohovorů StB s tajnými spolupracovníky. ABS, f. TS/MV, arch. č. 760658 MV; srv. ABS, f. ZA/MV, arch. č. ZA 6056 MV.

47 Jde o další pejorativní označení členů budoucí Apoštolské církve. Tento termín zřejmě autor použil v hanlivém slova smyslu a bez bližší obsahové znalosti pojmu „sekta“.

48 NA, f. Ministerstvo kultury – Sekretariát pro věci církevní, kn. 184. Je pravděpodobné, že negativní a zamítavý postoj státu vůči letničním křesťanům mohl také způsobit původně ostravský kazatel Jednoty českobratrské Jan Urban, od roku 1975 předseda Rady Církve bratrské, k jehož sboru byli těšíňští rozhodní křesťané jako celek připojeni. Vůči letničnímu hnutí v církvi vystupoval velice ostře a při podávání zpráv o církevně politické situaci na Těšínsku ministerstvu kultury vycházel v hledání důvodu k potlačení aktivit letničních křesťanů státu vstříc. Jeho zásahy ovlivňovaly postoj státu vůči letničním křesťanům prakticky od šedesátých let až do první poloviny osmdesátých let 20. století. Hlavní argument, který užíval proti snahám rozhodných křesťanů legalizovat letniční církev, bylo úspěšné připojení umírněného křídla bývalého Svazu rozhodných křesťanů do Jednoty českobratrské. Šlo o sbor přímo v Českém Těšíně se dvěma filiálkami v Hrádku nad Olší a v Horní Suché, který vznikl na počátku roku 1968 a ve kterém věřící zůstali převážně spojeni s Církví bratrskou. Pouze jednotlivci bývalého Svazu rozhodných křesťanů z těchto obcí se přiklonili k rozhodným křesťanům letničním, kteří se pokoušeli o legalizaci vlastní církve. Situace ve sborech v Dolním Žukově a v Neborech byla na rozdíl od Českého Těšína opačná. Většina věřících z těchto sborů zde usilovala o vznik letniční církve, a naopak pouze jednotlivci zůstali spojeni s Církví bratrskou. Jan Urban vytvářel představu, že větší část věřících bývalého Svazu, jíž se nezdařilo připojit k Jednotě českobratrské, je okrajovou a radikální menšinou. Dopisy Jana Urbana byly částečně vydány v knihách Rudolfa Bubika a je

Další důvody, proč se stát stavěl k legalizaci nové církve negativně, vycházely na povrch v průběhu jednání rozhodných křesťanů na ministerstvu kultury: odmítnutí lékařské péče,⁴⁹ glosolálie, proroctví a svědectví při bohoslužbách.⁵⁰ Jako důvod musíme uvést i fabulaci o „společenské nebezpečnosti“: „[...] *Stupeň společenské nebezpečnosti jednání obv. Bubika, Wojnara a Kotajného je velmi vysoký, kdy jako ‚mluvčí‘ nelegální náboženské společnosti – sekty RKL – organizovali činnost a prováděli věrouku RKL, jež ve své podstatě je charakterizována krajně náboženským fanatismem s negativními občansko-politickými dopady, hrubě narušující občanské soužití, zvláště ostatních věřících. Tato tmářská, sektářská činnost ‚mluvčích‘ RKL má hlavně záporný vliv na myšlení mladých lidí, které vychovává v duchu zpátečnických a reakčních teorií.*”⁵¹

„*Společenské nebezpečí této náboženské sekty spočívá v tom, že členové – věřící jsou drženi v bezmezné moci vedoucích – emisarů, kteří se snaží svážené členy držet v absolutní*

možné je dohledat také v NA, f. Ministerstva kultury – Sekretariát pro věci církevní, kn. 184. Také Jan Kaleta, ačkoli se ve svém článku o Církvi bratrské na Těšínsku snaží popsat vcelku objektivně a autenticky v rámci možností doby, kdy byla studie vydána (1980), historii bývalého Svazu rozhodných křesťanů, naprosto opomíjí ve svém výkladu větší část Svazu, která se odpojila od Jednoty československé v roce 1963 v Dolním Žukově a Neborech, a rovněž ji staví do role jedné z nespokojených menšin. V popisu situace připojených těšínských sborů zcela zachovává trend nasměrovaný Jan Urbanem: „[...] Proti požehnání, které smíme prožívat v našich sborech, je situace členů v dřívějších sborech v Neborech a Dolním Žukově smutná: část se odstěhovala do Polska a ti, kteří zůstali, se rozdělili do dalších skupin, z nichž jednu tvoří stoupenci Branhamova učení.“

KALETA, Jan a kol.: *Církev bratrská na Těšínsku*, s. 152. Zde je nutné upozornit, že radikální myšlenky W. M. Branhama byly většinou rozhodných křesťanů letničních na Těšínsku cizí. Byli jednotlivci, kteří se tímto radikálním pojetím letničního hnutí nechali oslovit, např. větší část letničních věřících v okolí Hradce Králové, těšíňští křesťané však branhamismus jako celek nepřijali. ABS, f. OBS/HK, reg. č. 62 HK.

49 V představě státní správy o odmítnutí lékařské péče rozhodnými křesťany letničními mohly hrát roli i nedostatečné znalosti o letničním hnutí a není vyloučeno ani možné slučování informací o této skupině s informacemi o Svědcích Jehovových, kde věřící odmítali krevní transfuze. Rudolf Bubik naopak potvrdil využívání lékařské péče všemi členy rozhodných křesťanů letničních a uváděl, že je možné tento fakt doložit lékařskou dokumentací z karet jednotlivých pacientů. Pozitivní vztah k lékařské péči může dokumentovat i potvrzení z října 1986 o odpracování 108 brigádnických hodin zdarma věřícími rozhodných křesťanů letničních na stavbě zdravotního střediska v Albrechticích, vydané místním národním výborem v Albrechticích, které Rudolf Bubik zaslal na Sekretariát pro věci církevní. NA, f. Ministerstvo kultury – Sekretariát pro věci církevní, kn. 184.

50 Tento důvod zřejmě souvisel s výrazným uplatňováním principu všeobecného kněžství v praxi letniční církve, kdy např. je možno kázat otevřena všem mužským členům sboru. Pro státní orgány totalitního režimu to znamenalo prakticky nemožnost zavést kontrolní a manipulativní mechanismus výběru kazatelů prostřednictvím systému státního souhlasu k duchovenské činnosti. Nebylo možné podchytit udělení státního souhlasu všem mužům, kteří se teoreticky mohou podílet na kazatelské činnosti.

51 ABS, f. V/Ostrava, arch. č. V-11432 Ostrava, sv. II.

*izolaci od všech požitků, které nabízí socialistická společnost jak v oblastech politických, tak i sociálních.*⁵²

Poslední příčinu negativního postoje státu vůči vzniku nové církve můžeme vidět v tom, že se letničním křesťanům dostávalo podpory od jiných církví v zahraničí i na území Československa. Na Sekretariát pro věci církevní přišly v listopadu 1982 dopisy s přímluvami za legalizaci letniční církve od prezidenta European Pentecostal Fellowship (Letniční evropské bratrství) a člena prezidia poradního výboru The Pentecostal World Conference (Letniční světová konference) Reinholda Ulonska a v srpnu 1985 od předsedy výboru Finského pentakostálního hnutí Heikkiho Lahti a Tapani Kärnä, tajemníka Finské svobodné zahraniční misie.⁵³ Aktivní styky těšinských letničních se zahraničím, např. s křesťanskými sdruženími Pentecostal World Conference, Pentecostal European Fellowship, Full Business Fellowship International (Výbor pro pronásledované křesťany) a dalšími, byly StB sledovány jako „kontakty na zahraniční ideodiverzní centra“.⁵⁴

Odmítání legalizace letniční církve státními orgány se stalo dokladem, který potvrdil porušování článku ústavy o náboženské svobodě v Československé socialistické republice. Tím argumentovali duchovní Českobratrské církve evangelické, signatáři Charty 77 a aktivisté hnutí Nová orientace Jan Dus a Jan Šimsa, kteří podporovali legalizaci Apoštolské církve od roku 1983. Toto téma se stalo dokonce předmětem diskuse na XXIV. synodu Českobratrské církve evangelické v listopadu 1985.⁵⁵

Pokusme se nyní namodelovat představu státní správy v řešení situace rozhodných křesťanů letničních do roku 1985. Z týdenních informací pro X. správu SNB⁵⁶ a z ročních vyhodnocení plánů práce ze sedmdesátých a osmdesátých let je zcela zřejmé, že pracovníci StB doufali, že se jim podaří formování letničních útvarů natolik zamezit, že nová denominace vůbec nevznikne.⁵⁷ Jakmile se stoupenci letničního hnutí pokusili o konstituování denominačního útvaru, byla upozorněna StB, aby svými preventivně výchovnými a rozkladnými opatřeními, zahrnující rozličné způsoby zastrašování⁵⁸ a vměšování se do náboženského života skupin letničních křesťanů,

52 ABS, f. KR/MV, arch. č. 843264 MV. Dnes již také spíše jako úsměvná kuriozita působí fakt, že jedním z důvodů odmítání legalizace letniční církve státní správou byla konverze československých reprezentantů v judu Jaroslava Kříže a Vladimíra Kocmana. Ti se po vstupu k letničnímu sboru odmítli nadále podílet na sportovní reprezentaci komunistického Československa. ABS, f. KR/MV, arch. č. 843497 MV.

53 NA, f. Ministerstvo kultury – Sekretariát pro věci církevní, kn. 184.

54 ABS, f. V/Ostrava, arch. č. V-11432 Ostrava, sv. II; srv. ABS, f. X. správy SNB, inv. j. 979.

55 ABS, f. X. správy SNB, inv. j. 979; srv. ABS, f. KR/MV, arch. č. 802053 MV.

56 Pátý odbor X. správy SNB (Správa kontrarozvědky pro boj s vnitřním nepřítelem), který byl určen pro tzv. kontrarozvědnou ochranu církví a náboženských společností, měl dvě oddělení – jedno za účelem sledování Církve římskokatolické, druhé za účelem sledování nekatolických církví a náboženských společností.

57 ABS, f. B7/III, inv. j. 10, 161, 227, 234, 308, 311, 388.

58 Např. v létě 1982 byli bezpečnostními složkami násilně rozehnáni rekreatanti – členové letniční

dosáhla rozpadu tohoto společenství. Veškeré snahy rozhodných křesťanů letničních o vytvoření reálného a přijatelného řešení byly ze strany státní správy mařeny. Co mysleli referenti Sekretariátu pro věci církevní tím, když přesvědčovali věřící bývalého Svazu rozhodných křesťanů, aby se připojili k některé z povolených církví? Zdá se, že nešlo o připojení celého sboru, případně sborů, které by si dokázaly prosadit svou autonomii v rámci jiné církve. Cílem státní správy bylo zřejmě přinutit jednotlivé letniční věřící ke konverzi do některé ze stávajících církví tak, aby nebylo dále možné společně vytvářet na základě věroučné jednoty zázemí pro rozvoj vlastní náboženské identity pod hlavičkou některé z registrovaných církví. Posledním větším pokusem státní správy, jak zabránit vzniku letniční církve, bylo na přelomu let 1982 a 1983 trestní stíhání těšínských a brněnských mluvčích: Rudolfa Bubika, Josefa Wojnara, Jana Kotajného, Bohuslava Tetivy, Vladimíra Nováka a György Bencsika.⁵⁹ Zprávu o jejich zatčení přineslo ve svém vysílání také Rádio Svobodná Evropa.⁶⁰

Nezlomnost, neústupnost a vytrvalost letničních křesťanů v podávání žádostí o legalizaci jejich církve, trvající prakticky od roku 1963, donutily totalitní státní správu od poloviny osmdesátých let k hledání jiného řešení, nežli represivního. Zároveň si představitelé státní moci dobře uvědomovali, že by povolení letniční církve mohli dokonce využít jako účinného prostředku propagandy, a naopak že další represe budou vyvolávat negativní odezvu v církvích v Československu i v zahraničí: „[...] *Původní záměr rozložit toto hnutí však byl prakticky bezvýsledný, neúspěšně skončily i pokusy začlenit a podřídit takto orientované věřící k legálně působícím církvím a náboženským společnostem. [...] Letniční hnutí v ČSR se v současném stádiu nepovolené náboženské činnosti vymyká nejen odpovídajícímu dohledu orgánů státní církevní politiky, ale i značně omezuje možnosti aktivního politického usměrňování. Pouhé uplatňování represivních opatření ze strany státních orgánů nežádoucím způsobem politizuje toto hnutí. [...] Povolení její činnosti [tj. Apoštolské církve – pozn. aut.] bude současně možno využít jako konkrétní příklad přístupu socialistického státu k potřebám a zájmům věřících.*“⁶¹

církve – kteří trávili svou dovolenou u rodiny Bubikových. V archivu Ústředí Apoštolské církve se dochovala kopie stížnosti na postup bezpečnostních složek, adresovaná Federálnímu shromáždění ČSSR v Praze, ze dne 25. července 1982. Stížnost obsahuje popis zásahu StB a průběhu domovní prohlídky.

59 Rudolfu Bubikovi, Josefu Wojnarovi a Janu Kotajnému vyměřil v červnu 1983 Okresní soud v Karviné za trestný čin maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi (§ 178) trest odnětí svobody v trvání jednoho roku, s podmíněčným odkladem výkonu trestu na zkušební dobu dvou let. Po odvolání jim ostravský soud trest zmírnil na dobu šesti měsíců, s podmíněčným odkladem výkonu na dobu jednoho roku. Vladimíra Nováka a György Bencsika odsoudil v září 1986 Městský soud v Brně k trestu odnětí svobody v trvání dvou měsíců, s podmíněčným odkladem výkonu trestu na zkušební dobu jednoho roku. Trestní stíhání Bohuslava Tetivy bylo zastaveno, protože v květnu 1984 zemřel při dopravní nehodě. ABS, f. V/Ostrava, arch. č. V-11432 Ostrava; ABS, f. V/Brno, arch. č. V-14919 Brno.

60 ABS, f. B7/III, inv. j. 320.

61 NA, f. Ministerstvo kultury – Sekretariát pro věci církevní, kn. 184. Dokument z listopadu 1984,

V případě legalizace letniční církve by měla padnout ještě jedna otázka. Proč se letniční křesťané scházeli i přesto, že jejich činnost nebyla státem povolena a když hrozilo obvinění za maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi? Jestliže pomineme pro věřícího zcela zásadní osobní potřebu prožívat svou víru ve společenství stejně smýšlejících osob, zavede nás hledání odpovědi na tuto otázku ke sledování způsobu jednání státních orgánů s letničními křesťany. Písemná vyjádření nebo odpovědi na žádosti o povolení nebyly letničním křesťanům zasílány vůbec. Vše bylo sdělováno pouze ústně. Metoda jednání, kdy dohodnuté nemá oporu v žádném písemném záznamu a odůvodnění, umožňuje manipulaci s fakty a staví vzájemnou dohodu do pozice tvrzení proti tvrzení. Státní moc si takto v otázce letničních skupin vytvářela velký prostor pro jakékoli řešení. Hra kočky s myší, která byla státní správou vůči letničním křesťanům rozehrána, udržovala církev letničních sborů na rovině jakési pololegální organizace. Církevní tajemníci o činnosti sborů věděli, ale proti jejich aktivitám zasahovali pouze v případě početnějšího shromáždění věřících. To v rozhodných křesťanech vyvolávalo pocit, že proces legalizace jejich církve je pouze formalitou, resp. otázkou času.⁶²

Tohoto nejasného stavu využívala také StB ke svému prospěchu v získávání tajných spolupracovníků z okruhu letničních křesťanů, kterým za jejich „*vstřícný postoj vůči orgánům státní správy*“ přislíbila oficiální povolení činnosti letniční církve a zároveň se alibisticky snažila očistit pojem spolupráce tím, že na ni poukazovala jako na určitý způsob ochrany a kontroly před „*neuváženými kroky*“.⁶³ Ze zprávy o získání tajného spolupracovníka ke spolupráci si můžeme udělat představu o vyděračské hře se slovy, která měla zastřít jednoznačně pejorativní chápání „spolupráce“: „*[...] Poté bylo poukázáno jmenovanému na to, že by měl mít zájem na bezkonfliktním vývoji vztahů RKL a státní správy a už z těchto důvodů by měl vyvinout aktivitu k zajištění kontroly nad RKL. [...] byl postaven před otázku přístupu k tajné spolupráci, přičemž bylo jmenovanému zdůrazněno, že jde zejména o ochranu jeho vlastních řad před konflikty z nerozvážnosti.*“⁶⁴

Téma tajných spolupracovníků je záležitostí velice problematickou a nepochybně citlivou. Málokdy je k dispozici osobní vyjádření člověka, který byl do této špinavé hry zatažen, ať už kvůli svému vlastnímu strachu, obavě o rodinu, na základě kompromitujících materiálů, v jejichž shromažďování byla bývalá StB skutečně mistrem, nebo i z jiného důvodu: „*[...] byl na nás vyvíjen velký tlak z úřadů, ze strany StB. Skoro*

ze kterého bylo citováno, není podepsán, chybí adresát a text je napsán na papíře bez hlavičky. Nedá se tedy přesněji určit, s jakým záměrem byl stylizován. I přesto je dokladem, který vyjadřuje skutečnost, že od druhé poloviny osmdesátých let byly komunistické státní orgány donuceny hledat pro letniční skupiny jiné řešení, nežli represivní.

62 ABS, f. V/Ostrava, arch. č. V-11432 Ostrava, sv. II.

63 ABS, f. V/Brno, arch. č. V-14919 Brno, sv. 2; srv. ABS f. TS/MV, arch. č. 855265 MV; srv. ABS, f. ZA/MV, arch. č. ZA 6056 MV.

64 ABS, f. TS/MV, arch. č. 855265 MV.

každý měsíc jsem byl zván k výslechu a nejdříve nás zastrášovali. Když v tom neměli úspěch, začali měnit taktiku. Chtěli nám různými způsoby zabránit v pravidelném shromáždění. Pak začali štvát jednoho proti druhému a všechny proti vedoucímu naší církve bratru Bubikovi.“

„[...] Říkali nám: ‚Kdybyste to vzal vy, jako vedoucí, hned bychom vás jako církev povolili.‘“

„[...]Má ‚spolupráce‘ s StB probíhala na doporučení vedení církve, neboť vedení usoudilo, že bude lepší, když bude tento kontakt pod kontrolou. Bylo totiž jasné, že Státní bezpečnost neustoupí od snahy mít mezi námi své spolupracovníky. O každém setkání a jeho průběhu jsem bratry vždy informoval.“⁶⁵

Apoštolská církev získala povolení ke své činnosti ke dni 25. ledna 1989. Dnes se k ní hlásí necelých pět tisíc osob, své ústředí má v Kolíně, sbory a kazatelské stanice prakticky po celé republice. V Kolíně je také misijní a teologická škola a církevní nakladatelství. Církev vydává časopis Život v Kristu a prezentuje své aktivity na webové stránce: www.apostolskacirkev.cz.

Na závěr práce jsem si dovolila uvést citát z článku Józefa Szymeczka, který dobře vystihuje meritum celé problematiky legalizace Apoštolské církve v době komunistické totality, jeho nezdolnou snahu prožívat autenticitu víry:

„Pro někoho je počínání letničních náboženským fanatismem nebo obyčejným bláznovstvím. Pro jiné je to boj jednotlivce s přesilou režimu, válka za autonomii lidské duše.“⁶⁶

65 KOCUR, Petr Pavel: *Stručná historie sboru Apoštolské církve v Praze*, s. 130–131; ABS, f. ZA/MV, arch. č. ZA 6056 MV. Také Rudolf Bubik byl získán StB jako tajný spolupracovník s krycím jménem FRANTA. Ostravská StB ho tzv. zavázala ke spolupráci v roce 1978 na základě kompromitace. V únoru 1978 se pokusil vyvézt nelegálním způsobem náboženskou literaturu, převoz se nezdařil a tato skutečnost se stala nástrojem vydírání. Spolupráci později ukončila sama StB. Podle dochovaného archivního materiálu k tomu došlo z toho důvodu, že Rudolf Bubik předával StB povrchní a neseriózní informace, které pro příslušníky postrádaly hodnotu. ABS, f. B7/III, inv. j. 48; srv. ABS, f. TS/MV, arch. č. 855265 MV.

66 SZYMECZEK, Józef: *Za slovem jdi!*, s. 16.